

BREGZIT - OPASNOST ILI ŠANSZA ZA VELIKU BRITANIJU?

Ljiljana Jović¹, Danijela Lakić^{2*}

¹Visoka škola poslovnih studija, Vladimira Perića-Valtera 4, 21102 Novi Sad, Srbija

²Slobomir P Univerzitet, Pravni Fakultet, Pavlovića put 76, 76300 Bijeljina, Bosna i Hercegovina, danilalakic@yahoo.com

NAUČNA KRITIKA

ISSN 2637-2150

e-ISSN 2637-2614

UDK 347.7:339.922(410:4-672EU)

DOI 10.7251/STED1902043J

Rad primljen: 31.10.2019.

Rad prihvaćen: 22.11.2019.

Rad publikovan: 29.11.2019.

<http://stedj-univerzitetpim.com>

Korespondencija:

Danijela Lakić, Slobomir P Univerzitet,
Pravni Fakultet, Pavlovića put 76, 76300
Bijeljina, Bosna i Hercegovina.

danilalakic@yahoo.com

Copyright © 2019 Ljiljana Jović i Danijela Lakić, published by UNIVERSITY PIM. This work licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.0 License.

SAŽETAK

Politički i ekonomski aspekti svake zemlje međusobno su isprepleteni i uslovljeni. Od njihovog balansa, kratkorčnih ciljeva i dugoročnih vizija, zavisi i raspodjela nacionalnog suvereniteta u svim njegovim aspektima. Priključivanje procesu evropske integracije za zemlju kao što je Velika Britanija bio je izazov koji se našao u direktnoj suprotnosti sa njenim jako izraženim osjećajem za nacionalni identitet. Ekonomski napredak zajedničkog tržišta na Starom kontinentu uticao je da početkom sedamdesetih godina prošlog vijeka nacionalni identitet bude djelimično

žrtvovan u korist ekonomskog rasta i odluku da se Velika Britanija priključi Uniji.

Međutim, osjećaj posebnosti i okrenutost, u političkom i kulturnom smislu, ka anglosaksonskoj tradiciji uzrokovali su stalno tinjajući evroskepticizam. Globalna recesija i potreba za jačanjem međusobne solidarnosti u evropskom prostoru intenziviraće preispitivanje ispravnosti odluke o članstvu u Uniji. Unutrašnji politički odnosi su sa svoje strane doprinijeli jačanju kampanje protiv članstva. Desio se referendum i Britanci su odlučili da, ipak, žele da idu svojim putem. Sa stanovišta ekonomske dobrobiti, ovo ne izgleda kao racionalna odluka. Evidentno je da je nakon više od četiri decenije ponovo nađen balans između političkih i ekonomskih ciljeva, ovaj put u korist nacionalnog identiteta, iako posmatrač sa strane u ovom momentu ne vidi političku opravdanost takve odluke. Izgleda da je ne vidi ni dio britanskog društva, pa je poces izlaska spor i nepredvidljiv, a javljaju se i naznake ponovnog preispitivanja odluke o napuštanju EU.

Ključne riječi: Brezgit, Evropska unija, nacionalni identitet, političke posljedice, ekonomski efekti.

UVOD

Velika Britanija je, prije svega, zbog svoje političke kulture i vrednovanja nacionalnog suvereniteta, dosljednosti politici samo povremenog uključivanja u problematku u kontinentalnoj Evropi, te smatrajući sebe posrednikom između SAD i Evrope, od početka procesa evropskih integracija izbjegavala blisko uključivanje da ne bi ugrozila svoju ekonomsku orijentaciju ka Komonveltu (Milward, 2002). Ipak, ekonomski razlozi uzrokavaće već početkom

šezdesetih godina prošlog vijeka promjenu britanskog odnosa prema evrointegracijama. Dok je EEZ napredovala, Komonvelt i EFTA nisu zadovoljili britanske interese. „Kada su Britanci vidjeli da njihov dohodak u periodu 1958-1969. rastao za 38%, a u zemljama EEZ 75%, promijenili su svoj stav prema ulasku u EEZ“, (Prokopijević, 2009, str. 22). Velika Britanija, Danska i Irska su, do danas, jedine članice Unije koje su tri puta aplicirale za članstvo. De Gol je dva puta rekao „ne“ ističući da je Velika Britanija željela da pristupi pod njenim sopstvenim uslovima, te da bi njenim ulaskom EZ postala „kolosalna atlantska zajednica pod američkom dominacijom i upravljanjem“ (Dinan, 2009, str.69). Nakon De Golovog odlaska sa vlasti, na britansko članstvo u EZ će se sasvim suprotno gledati, ona će biti potrebna da bi se osigurala protivteža sve jačoj Njemačkoj (Nugent, 2004, str. 23).

Velika Britanija je imala ono što više nijedan kandidat u procesu proširenja neće imati; jaka demokratska tradicija i istorija bili su glavni britanski adut za prijem u Zajednicu (Barnes, 2010, str. 420). Tako su 1973. god. Velika Britanija, Danska i Irska ušle u EEZ, ali na potpuno „pogrešnoj pretpostavci, da je biznis u Zajednici samo stvar ekonomije, a ne politike“ (Jovanović, 2004, str. 712).

RAZLOZI BREGZITA

Kada se posmatra proces koji je doveo do Bregzita možemo izdvojiti nekoliko ključnih faktora:

- Jedan od primarnih razloga za Bregzit, sa političkog aspekta, je sam britanski pristup međunarodnim odnosima. Kao jedna od sila pobjednica iz Drugog svjetskog rata, Velika Britanija je sebe vidjela isključivo kao „globalnu silu čiji su spoljnopolički prioriteti bili odnosi sa Sjedinjenim Američkim Državama i sa zemljama Komonvelta (Dinan, 2010, str. 32).
- Ekonomska integracija u okviru Unije je došla do tačke kada je morala biti praćena i tješnjom političkom integracijom. To je značilo gubljenje

dijela nacionalnog suvereniteta, što je za nacionalni identitet Britanaca bilo nepojmljivo.

- Članstvo u Uniji je zahtijevalo usklađivanje sa EU zakonodavstvom što su Britanci doživljavali kao preobimno regulisanje i rušenje njihovog suvereniteta.
- Nije im bilo po volji ni doseljavanje velikog broja ljudi iz drugih zemalja, oko 500 hiljada godišnje i to najmanje polovina njih iz drugih članica EU.
- Velika Britanija je, budući da ima visok BDP, velike iznose sredstava uplaćivala u zajednički budžet Unije, a zahvaljujući, prije svega, poljoprivrednoj politici ta sredstva su odlazila ka članicama koje u imale veće poljoprivredne potencijale.
- Jedna od četiri slobode podrazumijevala je i slobodu kretanja i istovjetna socijalna prava za sve stanovnike EU bez obzira u koju državu članicu odu. Ovakav status, posebno za nove članice iz Istočnog proširenja, nije blagonaklono prihvaćen u britanskom društvu. Ovo posebno zbog činjenice da su tradicionalno oslonjeni na migrante iz zemalja Komonvelta.
- Tokom 2007. i 2008. velika ekonomska kriza je zahtijevala da ekonomski jače države snose teret budžetskog deficita ekonomski slabijih članica. Ovo je značilo dalje zadiranje u sredstva UK.
- Nakon Blerovog odlaska, Kraljevstvo se u bezbjedonosnom smislu okreće tješnjoj sardanju sa SAD i NATO, a protivni se jačanju samostalne evropske odbrambene politike.
- Na parlamentarnim izborima 2010. godine pobjedu odnose konzervativci, a funkciju premijera preuzima vođa konzervativaca, Dejvid Kameron. U naredne četiri godine rejting konzervativaca drastično opada, pa Kameron odlučuje da igra na kartu evroskepticizma, te u januaru 2013. godine obećava da će, ako njegova Konzervativna stranka pobijedi na opštim izborima 2015. godine, prvo sprovesti nove pregovore o uslovima članstva u Uniji, a potom do kraja

2017. održati referendum o ostanku UK u Evropskoj uniji, ali pod novim uslovima. Politički analitičari su ovakav Kameronov potez tumačili kao igranje evropskim statusom UK zarad unutrašnjih političkih poena.

Ovo su, barem deklarativno, razlozi za Bregzit. Njima je posvećena najveća pažnja u okviru ovog rada. Upravo to je korijen njihovog kasnijeg odustajanja od nekih ključnih projekata procesa evropskih integracija. Velika Britanija (VB) nije bila zainteresovana za učešće u Evropskoj zajednici za ugalj i čelik jer je imala vrlo razvijenu industriju uglja i čelika. Nije učestvovala ni u Evroatomu koji je doživljavala kao „ugrožavanje sopstvene atomske moći“ (Prokopijević, 2009, str. 22), niti se uključila u projekat o evropskoj ekonomskoj zajednici. Dok su zemlje Šestorke uglavnom trgovale između sebe i odgovarala im je ideja EEZ-e, najveći dio britanske trgovine odvijao se sa neevropskim zemljama. Pored toga, imala je posebne trgovinske odnose sa zemljama Komonvelta koji su podrazumijevali i preferencijalne uslove koji nisu bili dostupni drugim trgovinskim partnerima. Odmah na početku članstva, 1975. godine, dolazi do ponovnog pregovaranja o uslovima članstva gdje su UK dati značajni ustupci. Međutim, i pored toga, u junu 1975. je održan prvi referendum u istoriji Ujedinjenog Kraljevstva na kome su građani glasali za ostanak u EEZ, 67,2% građana glasalo je „za“, a 32,8%, protiv. Velika Britanija je do danas ostala jedina država članica koja je održala referendum o povlačenju iz Zajednice. Slijedilo je doba Margaret Tačer, period ekonomske i političke stabilnosti u Uniji i Velikoj Britaniji praćen snažnim privrednim rastom. 1997. godine, nakon osamnaest godina provedenih u opoziciji, na vlast dolaze laburisti predvođeni Tonijem Blerom koji je u svojoj destogodišnjoj vladavini u velikoj mjeri promijenio britansku poziciju u EU. Britanija je tada vodila aktivnu evropsku politiku, čak podržavajući nezavisnu bezbjednosnu ulogu EU, što je s obzirom na njenu vezanost za SAD bilo prilično neočekivano. Nakon

Blerovog odlaska sa vlasti, nijedan lider više neće biti toliko okrenut ka EU, a uskoro će se osjetiti i prve posljedice ekonomske krize iz 2008.

TOK BREGZITA

Kameron je ušao u pregovore sa EU koji su rezultirali Zaključcima Evropskog savjeta, 18-19.02.2016. u kojima se ističe: da VB neće biti primoravana da uvodi evro, ali ni da finansira pomoć ostalim članicama Evrozona u slučaju krize („...krizne mjere osmišljene za očuvanje finansijske stabilnosti europodručja neće podrazumijevati budžetsku odgovornost za države članice čija valuta nije euro“). U području suverenosti data je potvrda VB da nacionalna sigurnost ostaje odgovornost svake članice posebno, potvrđeno je da VB ne mora biti predana daljoj i tješnijoj integraciji u EU, te da radnici iz ostalih zemalja članica prvih nekoliko godina nakon dolaska u VB neće imati pravo na socijalne naknade i dr. (Evropski savjet, 18-19.02.2016). Smatrajući da su dogovoreni uslovi dobri za nastavak britanskog učešća u EU i da joj garantuju „poseban status“ unutar EU, Kameron je bio glavni zagovornik ostanka i vodeća ličnost kampanje „*Remain*“ (16 članova njegovog kabineta uključujući i Terezu Mej su podržali ostanak). Vladajuća Konzervativna stranka bila je podijeljena oko ovog pitanja i zvanično je tokom kampanje ostala neutralna, dok su laburisti bili za ostanak. Najpoznatiju kampanju za napuštanje EU, zvanu „*Leave*“, vodili su UKP, te dio laburista i konzervativaca, od kojih je, uz N. Faraža, najistaknutiji bio gradonačelnik Londona, Boris Džonson, jedna od najkontroverznijih ličnosti savremene britanske političke scene.

Na referendumu održanom 23. juna 2016. godine građanima UK postavljeno je pitanje: „*Should the United Kingdom remain a member of the European Union or leave the European Union?*“ Od 46.500.001 registrovanih glasača na izbore je izašlo preko 30 miliona građana, što je najveći odziv u UK još od izbora 1992. godine. Od toga 51,89% glasalo je za za izlazak iz EU,

dok je 48, 11% bilo za ostanak u EU. To je razlika od 1.269.501 glas u korist izlaska iz EU (Results and turnout at the EU referendum, 2016). Ovakav ishod referenduma izazvao je isti dan Kameronovu ostavku na mjesto premijera i vođe konzervativaca. Njegova nasljednica, Tereza Mej, 29. marta 2017. godine pokrenula je aktiviranje člana 50. Ugovora o EU što je značilo da Velika Britanija mora da napusti EU do 29. marta 2019. godine.¹

Pregovori o Bregzitu zvanično su započeli godinu dana nakon referenduma, 19. juna 2017. godine. Konačno, na vanrednom sastanku Evropskog savjeta, 25.11.2018. godine, lideri EU zvanično su prihvatili tj. potvrdili *Sporazum o povlačenju Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske iz EU i Evropske zajednice za atomsku energiju* (kako su ga utvrdili pregovarači EU i UK-a) i odobrili *Političku izjavu kojom se uspostavlja okvir za buduće odnose EU i UK*, u kojima se kaže da u pogledu ekonomskih tj. privrednih odnosa Evropski savjet potvrđuje svoju spremnost da započne s radom na uravnoteženom i opsežnom sporazumu o slobodnoj trgovini pod uslovom da postoje garancije za osiguravanje jednakih uslova. Taj će se sporazum dovršiti i sklopiti kada UK više ne bude država članica. Takav sporazum, ipak ne može nuditi iste prednosti koje nudi članstvo i ne može se izjednačiti sa sudjelovanjem u jedinstvenom tržištu ili njegovim dijelovima. Pri tome je EU zauzela čvrst stav da „neće biti sporazuma o povlačenju bez čvrstog, operativnog i pravno obavezujućeg zaštitnog mehanizma za Irsku i objavit će zajedničku političku deklaraciju u kojoj će što jasnije odrediti buduće odnose

sa VB“ (Zaključci Evropskog savjeta, 19-20.09.2018.) što se mora postići do kraja prelaznog perioda. Sporazumom je utvrđen je prelazni period koji počinje, kada se sporazum o povlačenju ratifikuje, na dan povlačenja Velike Britanije (tj. 30. marta 2019. – dan Bregzita) i načelno završava 31. decembra 2020. (predviđeno je produženje prelaznog razdoblja uz uzajamnu saglasnost EU-a i VB do najviše dvije godine, tj. do kraja 2022. godine). U ovom periodu bi došlo do postepenog isključivanja VB iz pravnog sistema EU. Dogovoreni sporazum je predviđao i tzv. *Backstop* – zaštitni mehanizam za izbjegavanje tvrde granice između Sjeverne Irske i Irske, to jest da Sjeverna Irka ostaje u carinskoj uniji sa EU ako se do kraja prelaznog perioda ne postigne sporazum o budućim odnosima UK i EU.

Nakon ovako dogovorenog sporazuma je trebao da uslijedi postupak ratifikacije sporazuma prvo u britanskom, pa u Evropskom parlamentu čime bi se omogućilo uređeno povlačenje VB iz EU. Ovdje treba dodati da Evropski sud pravde, prema odluci iz decembra 2018. koja je donijeta dan prije prvog planiranog glasanja u britanskom parlamentu o sporazumu o uslovima izlaska, smatra da VB može jednostrano povući svoju odluku o napuštanju EU sve dok se formalno ne zaključi sporazum o njenom izlasku. To znači da ona može povući aktiviranje člana 50. Ugovora o EU jer bi suprotno bilo inkompatibilno sa pravom i načelima EU, tj. da takve suverene odluke zavise od saglasnosti drugih država članica, pri čemu se ističe i da u slučaju opoziva odluke o Bregzitu, VB ne bi smjela biti kažnjena.

Za Britance je bila neprihvatljiva ideja da bi Sjeverna Irka mogla biti tretirana drugačije od ostatka UK, oni ne žele dijeljenje UK i narušavanje njegovog integriteta. Otpor je prvobitno izazivala i činjenica da *Backstop* nije vremenski ograničen što bi Veliku Britaniju moglo vezati za Uniju na duži period. Ovaj sporazum je u britanskom parlamentu odbijen tri puta, treći put čak i nakon dodatnih ustupaka Unije, što je rezultiralo unutrašnjim političkim previranjima u

¹ U članu 50. Ugovora o EU stoji da: „Svaka država članica može odlučiti da se, u skladu sa svojim ustavnim pravilima, povuče iz EU. Svoju namjeru saopštava Evropskom savjetu. U svetlu orijentacije Evropskog savjeta, Unija, pregovara i zaključuje sporazum sa tom državom, kojim se utvrđuje način njenog povlačenja, vodeći računa o okviru njenih budućih odnosa sa Unijom. ...Ugovori prestaju sa se primjenjuju na dotičnu državu počev od dana stupanja na snagu sporazuma o njenom povlačenju ili, ako to nije navedeno, dve godine posle dostave obavještenja iz tačke, osim ako Evropski savjet, u dogovoru sa dotičnom državom članicom, jednoglasno odluči da se taj rok produži.

britanskom društvu i pripremanju na izlazak iz EU 31.10.2019. bez sporazuma. U međuvremenu je novi britanski premijer Boris Džonson, iako nema većinu u Parlamentu, uspio dogovoriti revidirani sporazum o izlasku (i to samo nekoliko sati prije početka samita Evropskog savjeta 17. oktobra) u kome su obje strane popustile i postignut je dogovor koji bi omogućio uređen izlazak UK iz EU.

U vezi sa Sjevernom Irskom, ključnim pitanjem Bregzita, dogovoreno je da ona jednim dijelom ostaje u jedinstvom tržištu EU, ali ostaje i dio carinske teritorije VB. Četiri godine nakon sprovođenja sporazuma, skupština Sjeverne Irske može odlučiti hoće li takav aranžman ostati na snazi (Zaključci Evropskog savjeta (član 50.) od 17.10.2019). Ključna razlika u odnosu na raniji sporazum (prijedlog Tereze Mej) je da Velika Britanija ima pravo samostalno da odstupi od nekih rješenja sporazuma nakon određenog vremena bez saglasnosti EU, što ranije nije bilo moguće. Džonson je pristao da plati britanske finansijske obaveze prema EU koje su procijenjene na 39 milijardi funti. Vanredna sjednica parlamenta održana je u subotu, 19. oktobra 2019.² Parlament je umjesto da prihvati sporazum, kako je Džonson očekivao, usvojio amandman kojim se odlaže glasanje o sporazumu dok se ne ostvare legalne pretpostavke za implementaciju svih tačaka sporazuma. Ovo znači i da je premijer ponovo morao od Evropskog savjeta da traži odlaganje Bregzita, što je Džonson doživio kao težak poraz. Rok za izlazak je ponovo pomjeren, ovaj put do 31. januara 2020. godine.

EKONOMSKI ASPEKTI BREGZITA

Bregzit znači da će Unija izgubiti drugu, poslije Njemačke, najjaču ekonomiju iz njenog sastava čiji je BDP oko 18% ukupnog BDP EU i zemlju u kojoj živi oko 13% stanovnika Unije. Dohodak po glavi

stanovnika ove stalne članice Savjeta bezbjednosti veći je oko 39% od prosjeka ove veličine na novou E-28. Stopa realnog godišnjeg rasta iznosi 2,5%, dok je prosjek na novou Unije 1.9% (Berthold i Jürgen, 2016, str. 9).

S druge strane, VB više uplaćuje sredstava u budžet EU nego što njeni poslovni i javni subjekti posredstvom raznih projekata i programa povlače budžetskih transfera. Ukupan doprinos budžetu EU iznosi oko 0,5% GDP VB. Odgovorno vođenje politike podrazumijevalo je da se urade naučne studije koje će prednosti razdruživanja dokazati na naučnim premisama, a interesantno je da najpesimističnija studija predviđa dobrobit VB od izlaska iz EU čak od 11,5% BDP, dok je drugi ekstrem pokazivao da je dobrobit od ostanka u EU 20% BDP. Ovako veliki raspon u krajnjem ishodu, upućuje da su korišćeni modeli nepotpuni i da nisu u obzir uzete sve potencijalne koristi, odnosno štete (Berthold i Jürgen, 2016, str.57), a upućuju i na sumnju da su neki zaključci bili politički motivisani. Revizija zaključaka, većeg broja obuhvatnijih studija pokazala je da su za Veliku Britaniju od izlaska iz EU evidentne štete, ali da se one kreću u rasponu 1-3% BDP (Berthold & Jürgen, 2016, str.58).

Prema studiji OECD, kratkoročni gubitak (do 2020. godine) iznosio bi 3,3% BDP VB, dok bi dugoročno gledano (do 2030. godine) ovaj gubitak bio oko 5,1% BDP, pri čemu je u optimističkoj varijanti 2,7, a u pesimističkoj 7,7% BDP (Kierzenkowski, Pain, Rusticelli, & Zwart, 2016, str. 7).

Prema procjeni ekonomista u Goldman saksu, VB od referendumu do danas gubi sedmično oko 600 miliona funti ili ukupno 2,4% BDP i to prevashodno usljed smanjivanja investicija i privatne potrošnje (Financial Times, 2019). S druge strane, banka Engleske (eng. *Bank of England*) kako piše Bloomberg predviđa da će u slučaju izlaska bez sporazuma pad BDP u UK biti oko 5%, dok će za svaki 1% manjeg BDP u VB, u ostatku EU doći do pada od 0,2-0,25%. (Goodman, Stirling, & McCormick, 2019).

² Donji dom britanskog parlamenta je u posljednjih osam decenija subotom zasjedao samo četiri puta. Od toga poslednji put 2. septembra ove godine zbog krize s Bregzitom, što nam samo potvrđuje da je Bregzit ispio kompleksno pitanje za britansko društvo u cjelini.

Isto tako očekuje se da negativni efekti budu nejednako raspoređeni, najveće posljedice će trpiti oni koji imaju najveći obim robne razmjene sa VB, među njima najviše Irska. Interesantno je da će, isto prema Bloombergu, Bregzit najviše pogoditi VB, dok će, prema procjenama Evropske centralne banke, gubitak EU-27 biti samo u opsegu 10%-30% gubitka UK. Ostatak svijeta će, takođe, trpiti posljedice, ali one se moraju posmatrati u svjetlu globalnih interakcija, prije svega zategnutih trgovinskih odnosa između Kine i SAD (Goodman et al., 2019).

Može se izdvojiti nekoliko faktora koji su navedenim studijama identifikovani kao ključni za ekonomsku sliku VB (ali i ostatka Unije) nakon sve izvjesnijeg Bregzita. Najčešće pominjane su:

- Rast ekonomske nesigurnosti će uticati na smanjivanje povjerenja investitora što će usloviti rast premije rizika i shodno tome povećati cijenu finansijskih sredstava i smanjiti njihovu raspoloživost.
- Treba očekivati i veći odliv kapitala i smanjenje njegovog priliva može prouzrokovati deficit tekućeg računa i do 7% BDP.
- Trgovinski odnosi će biti otežani, a carinske i necarinske barijere povećane i to kako sa zemljama EU, tako i sa trećim zemljama.
- Pooštavanje imigracione politike, ali i oslabljena privreda nakon bregzita, mogu dodatno smanjiti privredni rast u Velikoj Britaniji.
- Slabljenje britanske funte može prouzrokovati spoljnotrgovinske neravnoteže i u drugim zemljama jer će doći do automatske apresijacije drugih valuta prema funti (Kierzenkowski et al., 2016, str. 6).

Svi pobrojani faktori se posmatraju kao kratkoročni, navode se kao kanali preko kojih će doći do usporavanja britanske privrede i srećemo ih manje-više u svim studijama koje se bave ovim pitanjem. OECD u svojoj studiji je otišao i korak dalje, navodeći potencijalne dugoročne efekte Bregzita po Veliku Britaniju:

- Ograničavanje pristupa jedinstvenom tržištu smanjiće strane direktne investicije, što će posljedično voditi smanjenoj akumulaciji kapitala i poslovnom investiranju, a i dalje, ka smanjivanju robne razmjene, inovacija i kvaliteta upravljanja.
- Bregzit će uticati na smanjivanje tehničkog progressa i inovativnosti britanske privrede.
- Smanjivanje privrednog rasta će dovesti do smanjenog priliva u budžet što može dovesti do njegovog deficita.
- Tržište radne snage i roba u VB spada među najfleksibilnije u OECD zemljama. Ovo upućuje da propisi EU nisu bili bitna barijera privrednom rastu, a dalja liberalizacija je moguća, ali su njeni efekti upitni budući da je već postignut visok nivo deregulacije na pomenutim tržištima.
- Pored pada proizvodnje, kumulativni efekti različitih šokova povezanih sa Bregzitom, uticaće na smanjivanje zaliha neto imovine kojom se mogu servisirati buduće obaveze i koja bi trebala da generiše privredni rast u budućnosti (Kierzenkowski et al., 2016, str. 6-7).

Među pobrojanim efektima i kanalima kojima će doći do poremećaja u privrednim kretanjima posebno mjesto zauzimaju trgovinski odnosi, budžetska potrošnja i imigraciona politika. Oni su istovremeno, kako smo već naveli, bili i glavni argumenti na kojima se zasnivala opravdanost Bregzita, pa će ovdje biti nešto detaljnije rasvijetljeni.

Istraživanja koja smo konsultovali su, kao što je već rečeno, rađena ili prije referendum ili neposredno nakon njega, proces razdruživanja nije bio počeo i u tom momentu se nije znalo da li će dogovor biti postignut. Zbog toga su uglavnom uzete u obzir mogućnosti da dođe do razdruživanja uz dogovor, odnosno da se nađu modusi po kojima će Velika Britanija ostati na jedinstvenom tržištu. Pri ovome se ne smije gubiti iz vida da izvoz na EU područje iznosi oko 12% BDP, odnosno oko 45% ukupnog izvoza iz VB, dok je Unija još

važnija kao teritorija iz koje se uvozi na ostrvo. VB bilježi deficit sa EU u trgovini robama, ali je prisutan suficit u trgovinskom bilansu uslugama, posebno u finansijskim uslugama. Koliko je to značajno možemo vidjeti ako znamo da su finansijske usluge u 2015. godine učestovale sa 7% u ukupnom *outputu* VB, odnosno 4% u ukupnoj zaposlenosti, pri čemu oko 40% izvoza finansijskih usluga ide na tržište EU (Kierzenkowski et al., 2016). Ugovor o razdruživanju i nakon dvije godine nije definitivno usaglašen, opcije ostaju iste: ili stalno produživanje roka dok se konačni sporazum ne postigne, ili izlazak bez dogovora. Mnogo nepovoljniji ishod bi bio da VB, ipak, izađe bez sporazuma i da tek nakon razdruživanja započnu novi pregovori sa EU. U tom slučaju bi sami pregovori trajali relativno dugo i izazvali određene troškove. U ovom scenariju bi došlo do primjene kriterijuma najpovlašćenije nacije Svjetske trgovinske organizacije gdje bi se za izvoz u EU primjenjivale prosječne carinske stope od 2,5%. Nekarinske barijere će svakako biti povećane jer, kada jednom napusti Uniju, VB nema obavezu da svoje propise usklađuje sa zakonodavstvom EU. Kolike će one biti zavisi od procesa deregulacije koji bi VB svakako morala provesti. U ovom scenariju bi status Sjeverne Irske koja je dio teritorije Velike Britanije, ali pod režimom posebnih odnosa sa Republikom Irskom, ostao kao neriješen problem. Pored trgovinskih odnosa sa Unijom, postavlja se i pitanje trgovinskih odnosa sa trećim zemljama, budući da bi VB izgubila preferencijalni status proizašao iz ugovora EU sa 53 nečlanice. Novi trgovinski ugovori bi morali biti postignuti što zahtijeva i određeni vremenski period. Nije teško doći do zaključka da to sa sobom povlači i troškove ako se ima u vidu da je prosječno vrijeme pregovaranja u okviru postojećih ugovora bilo oko tri godine, sa Kanadom pet, a sa Švajcarskom čitavih deset godina (Kierzenkowski et al., 2016). Pored

toga, sasvim je sigurno da bi u određenim područjima pregovaračka pozicije Velike Britanije bila mnogo slabija nego što je bila pozicija EU, posebno kada se ima u vidu da ona mora istovremeno pregovarati sa više različitih zemalja, a da su troškovi veći ukoliko pregovori traju duže. Ovdje treba napomenuti da bi potencijalne koristi od novih trgovinskih ugovora sa nečlanicama mogle biti ostvarene u slučaju da budu dogovoreni bolji aranžmani u okviru trgovine poljoprivrednim proizvodima.

Sljedeći među argumenatima koji se čuo u kampanji za Bregzit, pored vraćanja političkog suvereniteta, su budžetske uštede. Građani su na referendumu glasali i za 350 miliona britanskih funti koje bi sedmično ostale zemlji na raspolaganju i koje bi se mogle uplatiti fondovima zdravstvenog osiguranja. Činjenica je da je Velika Britanija bila neto-kontributor evropskog budžeta. Njene uplate u budžet Unije iznosile su oko 0,5% BDP odnosno 17 milijardi evra godišnje. Budući da je godišnje iz zajedničkog budžeta Velikoj Britaniji po raznim osnovama (poljoprivreda, regionalni razvoj, nauka i istraživanje, itd.) isplaćivano 7 miliona evra, ukupni neto doprinos Kraljevstva zajedničkom budžetu je bio oko 10 miliona evra (Haas i Rubio, 2017). Međutim, da li stvari izgledaju tako jednostavno i hoće li sav ovaj novac biti ušteđen? Prvo, budžetski efekti će se svakako osjetiti, dovoljno je reći da je u prvoj nedjelji nakon Bregzita došlo da pada funte prema evru što je uticalo i da ukupni prihodi u evropski budžet iskazani u evrima budu manji. Ovakve negativne tendencije je osjetio evropski budžet, ali budući da je došlo do pada privredne aktivnosti i rasta nepovjerenja investitora kao posljedica očekivanih promjena, negativni efekti su se osjetili i u budžetima Velike Britanije. S druge strane, samo razdruživanje sa Unijom nosi nekoliko bitnih “budžetskih” pitanja.

Tabela br.1. Mogući trgovinski odnosi između Velike Britanije i EU nakon Bregzita (Kierzenkowski et al., 2016, pp. 16).

Dogovor	Primjer	Karakteristike
Evropski ekonomski prostor	Irska Norveška Lihtenštajn	-doprinos EU budžetu, -slobodan protok roba, usluga, ljudi i kapitala -prisutan vrlo nizak stepen regulacije, -izvan EU prisutna carinska unija
Dogovor o zoni slobodne trgovine	Švajcarska	-doprinos EU budžetu, -pojedinačni trgovinski dogovori u okviru industrijskog sektora sa EU članicama, - izvan EU prisutna carinska unija, - prisutan vrlo nizak stepen regulacije,
Carinska unija	Turska	-bescarinski pristup većini resursa na jedinstvenom tržištu, osim finansijskim uslugama -primjena EU carina prema trećim zemljama -prisutan vrlo nizak stepen regulacije, -većinski bescarinski pristup EU tržištu uz neophodno usklađivanje sa EU standardima i regulativom,
Ugovor o slobodnoj trgovini		-bez punog pristupa uslugama i bez automatskog prenosa rizika na banke
Primjena klauzule najpovlašćenije nacije STO		-trgovina sa EU se obavlja kao sa trećim zemljama članicama Svjetske trgovinske organizacije

Budžet Unije se pored jednogodišnjih budžeta, donosi i u okviru višegodišnjeg budžetskog okvira (eng. *Multiannual Financial Framework - MMF*). Važeći višegodišnji budžet donijet je za period 2014-2020., a u toku su pregovori za novi koji će se primjenjivati nakon isteka postojećeg. Postavlja se pitanje, šta će se desiti sa planiranim budžetskim uplatama i isplata na relaciji Velika Britanija i EU. Ukoliko bi Britanija pod pritiskom domaćeg javnog mnjenja odmah po izlasku prekinula sve uplate u zajednički budžet, to bi moglo dovesti do automatskog prekida postojećih transfera po raznim osnovama iz budžeta EU ka Britaniji. Ove uplate bi trebalo nadoknaditi vlastitim sredstvima, a malo je vjerovatno da se sredstva mogu obezbijediti u razumnom roku. S druge strane, ovakav potez bi unutar EU 27 moga da se tretira kao drzak i izazivački što bi negativno uticalo na uslove i tok pregovora o budućim odnosima.

Ukupne obaveze koje je preuzela EU su veće od njene imovine. Prema konsolidovanom računu EU iz 2015,

imovina EU iznosi 154, a obaveze 226 milijardi evra (Haas i Rubio, 2017, str. 4-5), pa je vrlo vjerovatno da će u okviru finansijskog razduživanja zbog ovoga doći do obaveze za uplatu dodatnih sredstava od strane VB u budžet EU,³ prema procjenama *Financial Times* (Financial Times, 2016) ovi troškovi bi mogli da se kreću između 40 i 60 milijardi evra. S druge strane, uplate iz budžeta EU ka Vladi VB kasne godinu dana, pa bi i ova potraživanja mogla ući u ukupan račun razduživanja. Prema posljednjem pomenutom sporazumu, premijer Džonson je pristao da Velika Britanija plati 39 milijardi funti što je oko 45 milijardi evra. Pomatrajući statističke pokazatelje o imigraciji, a prema studiji OECD za period od 2006. godine pa do referenduma, možemo vidjeti da se godišnje u VB useljavalo oko 500 hiljada imigranata (Kierzenkowski et al., 2016). Međutim, ovi radnici vrlo malo koriste socijalne transfere,

³ U engleskoj literaturi se ovi troškovi nazivaju *divorce bill*

stopa zaposlenosti među njima je veća od stope zaposlenosti među domaćim stanovništvom i stope zaposlenosti imigranata iz trećih zemalja. Pri ovome je nivo obrazovanja i stručnih sposobnosti veći nego u većini imigracione populacije u drugim EU zemljama, a nivo plata niži. Pored toga, od 2,5 miliona radnih mjesta koja su otvorena u Velikoj Britaniji u periodu 2005 - 2015, 2,2 miliona je popunjeno stranim radnicima, od kojih je 60% porijeklom iz drugih EU zemalja. Imigranti su doprineli ukupnom rastu BDP u ovom period sa oko 50%. Dugoročno gledano, migranti će doprinijeti i usporavanju starenja populacije. (Kierzenkowski et al., 2016, str. 26). Kada se posmatra uticaj imigracione populacije na javne finansije, i ako se uzme u obzir visoka stopa zaposlenosti, te niže plate nego među domaćom populacijom, podaci pokazuju da je imigraciona populacija neto-kontributor (više uplaćuje u budžete, nego što povlači sredstva iz njih) u Velikoj Britaniji. Ipak, oko 65.000 imigranata iz drugih EU zemalja prima naknadu za nezaposlene u Velikoj Britaniji, ali i 30.000 Britanaca prima ovu istu naknadu u drugim EU članicama. Međutim, već je proklamovan cilj da se broj imigranata smanji na 100.000 godišnje, a nakon Bregzita je očekivati da se politika useljavanja pooštri. Doseljenici uglavnom čine obrazovanu i obučenu radnu snagu, smanjivanjem njihovog broja smanjiće se i potencijal za tehnološki progres i inovacije što se može posmatrati kao dugoročni efekat smanjenja useljavanja (Kierzenkowski et al., 2016, str. 27).

POLITIČKI ASPEKTI BREGZITA

Zbog potresa i posljedica koje je izazvao, Bregzit se ocjenjuje kao „najvažniji istorijski događaj od pada Berlinskog zida jer se po prvi put u Evropi nakon Drugog svetskog rata odvija proces razjedinjavanja u okviru kog iz Unije izlazi jedna od najvažnijih članica“ (Majstorović i Pribičević, 2019). Bregzit će imati veliki uticaj na britansko društvo u cjelini, a odluka o izlasku nije

S druge strane, Bregzit je najteži politički udarac sa kojim se suočio proces

direktno povezana samo sa EU jer npr. Njemačka i Francuska pokazuju kako članstvo u EU nije nespojivo sa aktivnom politikom i snažnim prisustvom na spoljnom tržištu, ona je kristalizacija dubljeg nezadovoljstva britanskog društva. Ideja evrofederalizma bila je „anatema za Britaniju, državu koja je ponosna na svoje karakteristične političke institucije i kulturu, kao i nedavni ratni uspeh. Prenos nadležnosti bio je dobar za gubitnike sa kontinenta, a ne za Britance pobjednike“ (Dinan, 2010, str. 32). Tokom četiri i po decenije članstva u EU, Britanija je bila polu-odvojena od Evrope i nikada nije prihvatila gubitak nacionalnog suvereniteta što je EU samom svojom prirodom tražila, zanimalo ih je tržište, više od toga ne. Glavno Bregzit pitanje, u stvari, jeste pitanje „odnosa Britanije i kontinentalnog dijela Evrope, i ono bezmalo traje gotovo 1000 godina“ (Dane, 2019). Odluka o izlasku predstavlja fundamentalnu promjenu u britanskom pristupu spoljnoj politici, referendum je ukazao da UK ponovo želi da bude samostalan globalni igrač (uz SAD), ali očekuje se da će imati mnogo manji uticaj s obzirom da su se SAD pod Trampom naglo povukle iz svjetske politike, porastao je i broj velesila u međ. odnosima (SAD, Rusija, Kina, Turska, Njemačka koja dominira EU i dr). Neki autori smatraju da je u korijenu Bregzita unutrašnja i spoljna kriza identiteta u Velikoj Britaniji. Ona je bila nezadovoljna i izvan EU integracionih procesa 1950-ih i 1960-ih; onda je i unutra postala nezadovoljna. Sve dok Velika Britanija ne definiše šta želi da postigne u svijetu, ali u sebi unutra, više je nego vjerovatno da će izvana jednostavno još jednom postati nesretna (Usherwood, 2018). Daleko dublju političku krizu Bregzit je izazvao u Velikoj Britaniji nego u EU, on je od nje napravio duboko podijeljeno društvo, doveo do brzih političkih promjena (smjene premijera) i raskola u strankama čiji je cilj bio izlazak, tako da se referendum može posmatrati i kao proizvod političkog diletantizma britanske političke elite.

evropskih integracija od njegovog pokretanja zato što Uniju napušta jedna od

tri najvažnije članice, on je poljuljao temelje EU. Odluka o izlasku Velike Britanije jeste bila politički šok za EU, ali nije izazvala krizu u njenom funkcionisanju. Bregzit je liderima EU ukazao da se moraju redefinisati ciljevi same EU, kuda ona ide i šta je konačni politički cilj procesa integracija. Ipak, postoje i pozitivni politički efekti Bregzita. On je jasno ukazao kolika je „kompleksnost avanture koja se zove izlazak iz EU“, ali nije „raširio virus odlazaka iz EU“, probudio je evropsku intelektualnu elitu koje je povelala široku javnu raspravu o tome kako EU treba da izgleda u budućnosti (Majstorović i Pribićević, 2019). Najuočljiviji politički efekat Bregzita su promjene na političkoj mapi Evrope, uzrokovao je prekompoziciju odnosa na Starom kontinentu, a unutar Velike Britanije opet aktivirao dva problema: porast težnji za otcjepljenjem Škotske i irsko pitanje.

ZAKLJUČAK

Od početka svog evropskog puta, Velika Britanija je bila „čudan partner“ (Nugent, 2004, str. 25) i imala je specifičan status, tako da u političkom smislu Bregzit nije bio neočekivana pojava već uspješna repriza ideje čija je realizacija pokušana 1975. godine, kada su britanski građani na prvom referendumu glasali protiv izlaska iz EEZ. Jedino što u ovom momentu (novembar 2019), možemo tvrditi je da još ništa nije izvjesno. Prema odluci Evropskog suda pravde, Velika Britanija ima pravo i u svakom momentu može odustati od Bregzita što, po našem mišljenju, zavisi od budućih političkih dešavanja u Velikoj Britaniji. U slučaju da se izglasa nepovjerenje Džonsonovoj vladi mogući su novi parlamentarni izbori krajem 2019. godine, a poslije njih je moguće sve, pa i novi referendum. Bregzit je izazvao najdublju političku krizu u Velikoj Britaniji još od Drugog svjetskog rata i ukazao da ova zemlja ponovo mora rješavati pitanje svog odnosa sa Evropom. Ovakva odluka nakon četiri decenije članstva u EU, ipak, treba da bude predmet dubljih strateških analiza i planova, a ne proizvod kratkoročnih političkih ciljeva. Dosadašnji tok Bregzita i

komplikacije koje on nosi a sobom, sa jedne strane, i demokratska tradicija, istorija, ekonomska moć zemlje kakva je Velika Britanija, sa druge strane, pokazuju nam koliki je njen značaj za Evropsku uniju, te da odluka da proces evropskih integracija napusti jedna od tri ključne članice znači da nešto nije u redu ni u samom evropskom projektu odnosno da Unija mora odlučiti koji je njen krajnji cilj i kuda ide.

Ako do Bregzita i dođe, pitanje je da li će on biti sa sporazumom ili ne. Ekonomske činjenice govore u prilog postizanju sporazuma jer suverenost i nacionalni identitet su bitni, ali je novac sredstvo kojim se plaća cijena političkog položaja na međunarodnoj sceni. Ipak, sa čisto ekonomskog aspekta posmatrano, najbolje rješenje za Veliku Britaniju je da odustane od izlaska iz Evropske unije.

LITERATURA

- Barnes, I. i Barnes, P. (2010). *European Union Politics*, Oxford University Press.
- Berthold, B. i Jürgen, M. (2016). *Brexit-the economic impact: A meta-analysis IW-Reports*. Institut der deutschen Wirtschaft (IW) / German Economic Institute.
- Dinan, D. (2010). *Menjanje Evrope – Istorija Evropske unije*. Beograd: Službeni glasnik.
- Dinan, D. (2009). *Sve bliža Unija – Uvod u evropsku integraciju*. Beograd: Službeni glasnik.
- Dane, F. (2019). *Nova epoha za EU: Bregzit, migranti i trampizam*. Univerzitet u Beogradu, Fakultet političkih nauka. <http://www.fpn.bg.ac.rs/23974>.
- Financial Times, (2016). *UK faces Brexit bill of up to €60bn as Brussels toughens stance*. Preuzeto 01.10.2019. sa <https://www.ft.com/content/480b4ae0-aa9e-11e6-9cb3-bb8207902122>
- Financial Times, (2019). *Saopštenje preuzeto 10.10.2019. sa <https://www.ft.com/content/fb6285a4-5460-11e9-a3db-1fe89bedc16e>*

- Jović, L.J. i Lakić, D. (2019). Bregzit – opasnost ili šansa za Veliku Britaniju?. *STED Journal*. I(2). str. 42-54.
- Goodman, D., Stirling, C., & McCormick, L. (2019). *How a no-deal Brexit may become a problem for the world economy*. Bloomberg. Preuzeto 20.10. 2019. sa www.aljazeera.com/ajimpact/deal-brexite-problem-world-economy
- Haas, J., & Rubio, E. (2017). *Brexit and the EU budget: threat or opportunity?*. Jacques Delors Institut. Preuzeto 05.10.2019. sa https://www.researchgate.net/publication/312939055_Brexit_and_the_EU_budget_threat_or_opportunity
- Jovanović, M. N. (2004). *Evropska ekonomska integracija*. Beograd: Ekonomski fakultet.
- Kierzenkowski, R., Pain, N., Rusticelli, E., & Zwart, S. (2016). The economic consequences of Brexit: a taxing decision. *OECD. Economic Policy Paper Series*. Preuzeto 10.10.2019. sa <https://www.oecd.org/economy/The-Economic-consequences-of-Brexit-27-april-2016.pdf>
- Milward, A.S. (2002), *The UK and the European Community Vol. I: the rise and fall of a national strategy 1945–1963*. London: Frank Cass Publishers.
- Majstorović, S., i Pribićević, O. (2019). „Bregzit: izazovi za EU i Zapadni Balkan“. Beograd: Centar za spoljnu politiku i Fondacija Konrad Adenauer. Preuzeto 05.10.2019. sa <https://cfp.org.rs/2019/03/25/forum-bregzit-izazovi-za-evropsku-uniju-i-zapadni-balkan/>
- Nugent, N. (2004). *European Union Enlargement*. London: Palgrave Macmillan.
- Prokopijević, M. (2009). *Evropska unija – uvod*. Beograd: Službeni glasnik.
- Results and turnout at the EU referendum*, 2016. Preuzeto 06.10.19. www.electoralcommission.org.uk
- Usherwood, S. (2018). *Brexit as a Cause and a Consequence of Political Change in the UK*. Preuzeto 03.10.2019. sa <https://www.kas.de>.
- Zaključci Evropskog savjeta od 18-19.02.2016*. Preuzeto 06.10.2019. sa <https://www.consilium.europa.eu/hr/meetings/european-council/2016/02/18-19/>
- Zaključci Evropskog savjeta od 19-20.09.2018*. Preuzeto 08.10.2019. sa <https://www.consilium.europa.eu/hr/meetings/european-council/2018/09/19-20/>
- Zaključci Evropskog savjeta od 17.10.2019*. Preuzeto 18.10.2019. sa <https://www.consilium.europa.eu/hr/press-releases/2019/10/17/european-council-art-50-conclusions-17-october-2019/>

BREXIT – A THREAT OR AN OPPORTUNITY FOR THE UNITED KINGDOM?

Ljiljana Jović¹, Danijela Lakić^{2*}

¹*Novi Sad School of Business, Vladimira Perića-Valtera 4, 21102 Novi Sad, Serbia*
²*Slobomir P University, Faculty of Law, Pavlovića put 76, 76300 Bijeljina, Bosnia & Herzegovina, danilalakic@yahoo.com*

SCIENTIFIC REVIEW

ISSN 2637-2150
e-ISSN 2637-2614
UDK 347.7:339.922(410:4-672EU)
DOI 10.7251/STED1902043J

Paper received: 31.10.2019.
Paper accepted: 22.11.2019.
Published: 29.11.2019.
<http://stedj-univerzitetpim.com>

Corresponding Author:

*Danijela Lakić, Slobomir P University,
Faculty of Law, Pavlovića put 76, 76300
Bijeljina, Bosnia & Herzegovina.
danilalakic@yahoo.com*

ABSTRACT

Political and economic aspects of every country are interconnected and conditioned by each other. The distribution of national sovereignty in all its aspects depends on their balance, short-term goals and long-term visions. Joining the processes of European integration for a country such as Great Britain was a challenge in direct contrast with a strong sense of national identity. Economic development in the single market in the Old Continent attracted the United Kingdom to join the European Communities in 1973 and thus partially sacrifice its national identity for the benefit of economic growth. However, the feeling of uniqueness and orientation toward the Anglo-Saxon

tradition in a political and cultural sense caused the constantly lingering Euroscepticism. Global recession and the need for strengthening mutual solidarity in the European market will intensify the reconsideration whether joining the Union was the right decision. Internal political relations, on their own part, contributed to strengthening the campaign against the membership. A referendum was held in 2016 and the British decided that they still wanted to go their own way.

From the point of view of economic welfare, this does not seem to be a rational decision. It is evident that after more than four decades a balance between political and economic goals is regained, this time in favor of national identity, although at this moment, a bystander does not see the political justifiability of such decision. A part of British society appears not to see it as well, so the exit process is slow and unpredictable, and the signs of reconsidering the exit decision are also appearing. The only thing that we can claim, with certainty, at this moment (November, 2019) is that nothing is certain. According to the European Court of Justice, The UK can withdraw their decision about leaving the EU at any moment. Such decision should be the topic of deeper strategic analyses, and not short-term political goals. If we were to analyze the foreign policy relations of the Kingdom through history, we will conclude that such an important decision was not made only on the basis of domestic policy dissatisfaction, but that there are some strategic reasons behind it. It is important to

know that if the withdrawal from the EU was really to happen, if it will be with or no deal. Economic facts argue for reaching a deal, because while sovereignty and national identity are important, the economic strength determines a political position on the international scene. However, from a purely economic point of view, the best solution is that there is no withdrawal from the UK at all. The ultimate political and economic effects for both sides will depend on the final recomposition of geopolitical and economic relations which are in progress.

Key words: Brexit, the European Union, national identity, political consequences, economic effects